

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

SCHULTZ MÁRTON

**A SZEMÉLYISÉGI JOG VAGYONI ÉRTÉKMINŐSÉGÉNEK ELVI ÉS DOGMATIKAI
ALAPJAI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A NÉVJOGRA**

DOKTORI (PHD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Témavezető: Prof. Dr. Görög Márta

Szeged
2020

Tartalomjegyzék

A SZEMÉLYISÉGI JOG VAGYONI ÉRTÉKMINŐSÉGÉNEK ELVI ÉS DOGMATIKAI ALAPJAI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A NÉVJOGRA	1
I. Tézisfüzet.....	3
1. A téma feldolgozottsága és a témaválasztás indokoltsága	3
2. A dolgozat által vizsgált tárgykör.....	5
3. Az értekezés módszertana	7
4. A dolgozat átfogó bemutatása	8
5. Az egyes részek bemutatása	9
<i>A. Történeti fejlődés</i>	<i>9</i>
<i>B. A személyiségi jog vagyoni értékminőségének dogmatikai előfeltételei</i>	<i>10</i>
<i>C. A vagyoni személyiségi jog mint alanyi jog</i>	<i>11</i>
6. Új tudományos eredmények.....	12
7. A témában megjelent publikációk	28

I. Tézisfüzet

1. A téma feldolgozottsága és a témaválasztás indokoltsága

A személyiségi jogok vagyoni értékének,¹ forgalomképességének, átruházhatóságának kérdésköre a német nyelvű jogirodalomban már a második világháború után megjelenik,² nagyobb visszhangot azonban Götting 1995-ben megjelent disszertációja kapott.³ Erre hivatkozva ismerte el ugyanis 1999-ben a BGH egyes személyiségi jogi vonatkozások örökölhetőségét, átruházhatóságát.⁴ A jogintézmény német bírói gyakorlatban való megjelenésével és alkalmazásával egyidejűleg elindult a jogtudományban a jogintézményhez kapcsolódó jogi problémák mélyebb feltárása, témérdek disszertáció született a tárgykörben.⁵ A jogirodalmi viták eredményeképpen két nagy álláspont rajzolódott ki a német jogirodalomban. Az uralkodó álláspont szerint a személyiségi jogon belüli vagyoni és személyi viszonyok egymástól elválaszthatatlanok, így a monizmus jellemzi őket,⁶ az egyik kisebbségi álláspont szerint a nem vagyoni személyi vonatkozásoktól függetlenül létezik egy vagyoni értékű személyiségi jog, amely örökölhető és átruházható.⁷ A német jog eredményei alapján a svájci jogtudomány is elkezdte vizsgálni, mennyiben lehetnek a személyiségi jogok forgalomképes, átruházható jogosultságok.⁸

A magyar jogirodalom ehhez hasonlóan a kontinentális német jog megoldásait vizsgálja az amerikai jog mellett, és a témával foglalkozó jogtudósok többsége a személyiségi jogok vagyoni értékminősége mellett foglal állást.⁹ A német jog eredményeinek átvételét

¹ Vagyoni érték alatt a személyiségi jog csereértékre, pénzre válthatóságát, pénzben kifejezhető értékét értem, vagyoni érdek alatt pedig az alanyi jogon fennálló érdekkör vagyoni jogi jellegét.

² HEITMANN, LUTZ: *Der Schutz der materiellen Interessen an der eigenen Persönlichkeitssphäre durch subjektiv-private Rechte – zugleich ein Beitrag zur Abgrenzung des allgemeinen Persönlichkeitsrecht*, Diss. Hamburg, 1963; KLIPPEL, DIETHELM: *Der zivilrechtliche Schutz des Namens. Eine historische und dogmatische Untersuchung*. Paderborn, 1985.

³ GÖTTING, HORST-PETER: *Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte*. Paul Siebeck, Tübingen, 1995.

⁴ NJW 2000, 2195 – Marlene Dietrich.

⁵ Többek közt például BEUTER, CLAUDIA: *Die Kommerzialisierung des Persönlichkeitsrechts*. Dissertation, Konstanz, 2004; HARTL, MICHAEL: *Persönlichkeitsrechte als verkehrsfähige Güter*. Dissertation, Konstanz, 2004; SCHWEERS, CHRISTIAN: *Die vermögenswerten und ideellen Bestandteile des Persönlichkeitsrechts nach dem Tod des Trägers*. Dissertation, Köln, 2006; FRIEDRICH, KATRIN: *Internationaler Persönlichkeitsrechtsschutz bei unerlaubter Vermarktung*. München, CH Beck, 2003.

⁶ GÖTTING, HORST-PETER: *Die Vererblichkeit der vermögenswerten Bestandteile des Persönlichkeitsrechts – ein Meilenstein in der Rechtsprechung des BGH*, NJW 2001, 585.

⁷ BEUTHIEN, VOLKER: *Was ist vermögenswert, die Persönlichkeit oder ihr Image?* NJW 2003. 1220.

⁸ SEEMANN, BRUNO: *Prominenz als Eigentum. Parallele Rechtsentwicklungen einer Vermarktung der Persönlichkeit im amerikanischen, deutschen und schweizerischen Persönlichkeitsrecht*. Nomos, Baden-Baden, 1996.

⁹ GÖRÖG MÁRTA: *Néhány gondolat a Ptk. személyiségi jogi katalógusához*. In: Görög Márta – Hegedüs Andrea (szerk.): *Lege duce, comite familia. Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábrián Eszter tiszteletére jogász pályafutásának 60. évfordulójára*. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2017. 141. HARKAI ISTVÁN: *A képmáshoz*

először Görög Márta veti fel egy 2010-es tanulmányában.¹⁰ A téma aktualitása ellenére nem született még olyan nagyobb jellegű, átfogó munka, amely megválaszolja a személyiségi jogok vagyoni értékével, s ebből következő örökölhetőségével, átruházhatóságával kapcsolatos kérdéseket. A jogirodalom elsősorban a vagyoni értékminőség alátámasztását, igazolását célozza, ugyanakkor a forgalomképes, örökölhető személyiségi jogosultságokat nem tekinti a személyiségvédelem rendszerébe illeszkedőnek.¹¹ A Ptk. – a német jogirodalom és joggyakorlat eredményeit alapul véve – a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésének lehetővé tételével a személyiségi jog vagyoni értékét már elismerte, ennek ellenére a személyiségi jogok vagyoni értékminősége koncepciólisan nem jelent meg újdonságként a magyar jogban.

Mindennek okán abból a feltevésből indulok ki, hogy a vagyoni értékminőség a kontinentális jogokban, így a magyar jogrendszerben is valóság, a Ptk. ugyanakkor számtalan ezzel kapcsolatos kérdést nem szabályoz, amely miatt ebben a tekintetben valóságos törvényi hézagról beszélhetünk. A dolgozat ezzel kapcsolatban a magánjogban releváns dogmatikai kérdésekre is hangsúlyt kíván helyezni, mint amilyen a személyiségi jog monista, dualista jellege tekintetében való állásfoglalás, a halál utáni jogosultak köre, az alkalmazandó jogkövetkezmények, a védelmi idő terjedelme stb. Ezzel összefüggésben nem egy publicitás alapú vagyoni személyiségvédelemből indulok ki, hanem az egyes személyiségi jogi jogosultságok tárgyiasulásán alapuló vagyoni értékminőségre építkezem, amely a civiljogi dogmatikai rendszerbe sokkal jobban bele tud simulni.

Hangsúlyozandó, hogy a dolgozat nem a jogintézmény német jogi megoldásainak hű másolását és átvételét célozza, sokkal inkább a magyar jogrendszerbe illeszkedő megoldásokra törekszik, amelyet a magyar jog, a kir. Kúria hagyományaira és a magyar szerzők sajátos álláspontjaira építve törekszik kialakítani. Mivel a magyar jogirodalomban a téma mélyebb

való jog és pénzben kifejezhető értéke a számítógépi programalkotásokban. In: Báró-Farkas Margit Chiara – Kemény Zsanett (szerk.) A pénzügyi világ kihívásai a 21. században. Szeged: Pro Talentis Universitatis Alapítvány, 2018.; MENYHÁRD ATTILA: *Forgalomképes személyiség?* In: Menyhárd Attila - Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.): *Személy és személyiség a jogban.* Wolters Kluwer, Budapest, 2016. NAVRATYIL ZOLTÁN: *Gondolatok névjogról, szólásszabadságról.* MTA Bölcsészstudományi Kutatóközpont, Budapest, 2015; STUMP KRISZTINA: *A személyhez fűződő jogok vagyoni vonatkozásai – új fejlemények.* Jogi Tanulmányok, 2014. 612.; SZEGHALMI VERONIKA: *A személyiség „értéke” és annak post-mortem továbbélése.* FORVM Szeged, Szeged, 2017.; SZTOJÁN KRISZTINA: *Bismarcktól Tiger Woodsig: a személyiség kereskedelmi értéke.* (<https://arsboni.hu/bismarcktol-tiger-woodsiga-szemelyiseg-kereskedelmi-erteke/>); TAKÓ SÁNDOR: *Az emberi képmás filmalkotási és filmtérjesztési célú felhasználásának személyiségi jogi vonatkozásai.* In: Görög Márta – Menyhárd Attila – Koltay András (szerk.): *A személyiség és védelme.* ELTE Eötvös, Budapest, 2017.

¹⁰ GÖRÖG MÁRTA: *A személyhez fűződő jogok védelmét deklaráló generálklauzula.* In: Csöndes Mónika – Nemessány Zoltán (szerk.): *Merre tart a magyar civilisztikai jogalkotás a XXI. század elején?* Kódex, Pécs, 2010. 125.

¹¹ MENYHÁRD, 2016. 402. SZEGHALMI, 2017. 232.

taglalása igen hiányos, ezért számos más magyar jellegzetességre támaszkodtam, amelyet a dolgozatba beépítettem. Ebből következik a kir. Kúria joggyakorlatának széles körű feltárása, a személyiségi jog immateriális jellegének felélesztése a két világháború közötti jogirodalomból, illetve a tárgyasulás fogalmának felhasználása *Balás P. Elemér és Törő Károly* személyiségi jogi hagyatékából.

A jogirodalomban nem jelenik meg elhatárolási, osztályozási szempontként a publicitás, illetve a tárgyasulás alapú vagyoni értékminőség kérdése. Az amerikai jogot alapvetően a publicitás, az adott személyiség széles körben való ismertségével kapcsolatos vagyoni jogosultság jellemzi. A kontinentális, civiljogi rendszerekben, amelyek közül a német jog az, amely a személyiségi jog vagyoni értékminőségének dogmatikai alapjait a leginkább tökélyre fejleszti, nem található kifejezetten tárgyasulásra épülő modellt. Maga *Götting* is elsősorban az átruházhatóság és örökölhetőség kimutatásához kapcsolja a vagyoni értéket,¹² amelynél fogva a tárgyasulás alapú vagyoni értékminőség absztrakt alkalmazása nem lelhető fel más szerzőknél. A tárgyasulással, a nemzetközi viszonylatban is jelentkező megoldásként, a szellemi tulajdonjogokhoz való kapcsolódás,¹³ a dologi dinamika sokkal jobban alátámasztható, ezáltal tényállási szinten jobban artikulálható az egyes személyiségi jegyek személyiségtől való elválása és ezzel egyidejű vagyoni értékminőség szerzése.

2. A dolgozat által vizsgált tárgykör

A személyiségi jogok egy része az uralkodó álláspont szerint vagyoni értékkel bír. A kutatás nem annak vizsgálatára irányul tehát, hogy van-e vagyoni értékminősége a személyiségi jognak, hanem arra hogy ez miként mérhető, hogyan írható le jogilag. Németországban a jogirodalomban számos tanulmány, disszertáció, szakkönyv és monográfia foglalkozik a témával és a joggyakorlat is az elismeréstől számított 18 év alatt számos tekintetben konkretizálta a jogintézményt, az azonban törvényi szinten nem jelenik meg. A vizsgálat ebből fakadóan elsősorban arra irányul, hogy a személyiségi jog vagyoni értékminőségét jogi tényekkel le tudjuk írni, annak tényállását meg tudjuk határozni, és ezáltal az általános személyiségi joghoz képest specifikálni tudjuk.

Abban az esetben ugyanis, ha a személyiségi jog rendelkezik vagyoni értékminőséggel, már csak azon okból, mert azt a német jogalkalmazás is értékeli, illetve a magyar uralkodó

¹² GÖTTING, 1995. 9-10.

¹³ BEVERLY-SMITH – OHLY – LUCAS-SCHLOTTER: *Privacy, Property and Personality*, Cambridge University Press, 2005. 3.

álláspont is vagyoni értéket tulajdonít egyes személyiségi jogosultságoknak, úgy hogyan írható ez le a tényállás és a jogkövetkezmény szintjén mint alanyi jogi jogosultság.

Jelen kutatás nem vizsgálja, az egyes nevesített személyiségi jogokba tartozó részjogosultságok hogyan rendelkeznek vagyoni értékkel, illetve hogy ezek esetén hogyan alakul az átengedés ellenértéke, illetve a fiktív licencia díj fizetési¹⁴ kötelezettség a joggyakorlatban. A kutatás tárgyát nem képezik továbbá azok a szerződéses konstellációk sem, amelyek a személyiségi jogok átruházására, használati engedély adására vonatkoznak, így sem a licencia, sem a merchandising szerződés. Nem tartozik a vizsgálat tárgykörébe a személyiségi jogok azon köre, amely az emberi test, az emberi testrészek forgalomképességével, átruházhatóságával foglalkozik, hanem kifejezetten az immateriális jogtárgyakra, a megjelölési jogokra¹⁵ koncentrálni elsősorban.

A kutatás a személyiségi jogok közül elsősorban a névjogra koncentrálni. Ennek oka alapvetően az, hogy a névjogon modellezhető le legjobban a vagyoni értékminőség megjelenése, ugyanis a névjogon belül a vagyoni érték előfeltételének tekintett tárgyiasulásnak számtalan formája van jelen a hatályos jogunkban. A névjog tárgyiasulása tetten érhető a természetes személy nevének cégnévben való használatán, a kereskedelmi névként, domain névként való használaton, a védjegyként való bejegyzésen, de ugyanígy a reklámokban való felhasználáson is. A névjog esetén a tárgyiasulásnak azért van több módja, alfaja, mert szóbeli megjelölési jellege révén számos más jogintézmény jogtárgyának tulajdonságát osztja, s ezáltal ezen jogtárgyak és a személyiségi jog névjogi vonatkozása között átjárás található. Ezzel az átjárással képes a név a többi személyiségi jognál sokkal szélesebb körben vagyoni értékkel rendelkezni.

A névjog mint személyiségi jog másrésztől nem egységes jog, több jogtárgyat véd. Védi a természetes személy nevét, védi a cégnevet mint önálló jogtárgyat, a kereskedelmi nevet, a domain nevet, mint szintén önálló jogtárgyakat. Így a névjog mint személyiségi jog sok esetben akkor is védi az adott szóbeli megjelölést, ha a természetes személy nevéhez, a személyiség megjelöléséhez ennek semmi köze. Ezzel tulajdonképpen az előbbi tárgyiasulási folyamaton

¹⁴ A hipotetikus licenciadíj (elmaradt hasznosítási díj, licencia analógia): az a díjazás, amely a jogosultat megillette volna, ha a jogsértő engedélyt kért volna a vagyoni értékű személyiségi javak hasznosítására.

¹⁵ A néven- és megjelöléseken való jogok elnevezését a svájci jogelméletben August Egger (EGGER, AUGUST: *Einleitung. Das Personen.* Zürich, Schultheß & Co, 1930. 246-248.), a német jogelméletben Otto von Gierke használja. Ez utóbbtól vette át az elnevezést Bozóky Alajos is (BOZÓKY ALAJOS: *A személyijogokról.* In: Fodor Ármin (szerk.): *Magyar Magánjog I.* Singer és Wolfner, Budapest, 1905. 464.), de azt Almási Antal (ALMÁSI ANTAL: *A személyiségi jog elhatárolása és tartalma.* Jogtudományi Közlöny 1927. 133. 135.) is előszeretettel használta. A megjelölések joga lényegében a szóbeli megjelölések jogi védelmének gyűjtőfogalma, amelybe ugyanúgy beletartozik a vagyoni értékminőséget egyértelműen felmutató vállalat- és árujelzők joga, mint a személyesebb jellegű, a személyiségi jogon belül elhelyezkedő névjog, illetve névjogok is.

túl a névjogon belül, már további más tárgyiasult, vagyoni értékkel bíró, átruházható jogosultságokat is oltalmaz a magyar jog és bírói gyakorlat a személyiségi jogon, mint legszemélyesebb jogon belül. Ez szintén olyan körülmény, amely miatt a névjog kiemelését szükségesnek tartottam.

3. Az értekezés módszertana

A téma vizsgálata szempontjából kiemelkedő volt a személyiségi jog kialakulásának jogirodalma. Ekkor került kialakításra a jogintézmény, az alanyi jog, ekkor vált a személyiségi jog legszemélyesebb jellegű joggá, amely alapján a személyiségi jog a személytől elválaszthatatlan, amelyről nem lehet lemondani, másra nem lehet átruházni és amely a jogosult halálával megszűnik. A második világháború utáni magyar jogirodalom vonatkozásában elsősorban a hatályos jogirodalmon és kommentárirodalmon túl az 1959-es Ptk. vonatkozó értelmezését, és az 1977-es Ptk. novella szabályait vizsgáltam. A német nyelvű irodalomban elsősorban a kommentárirodalom, néhány fontosabb jelentőségű tanulmány, illetve a témában megjelent, legjelentősebb irodalom került feldolgozásra.

A magyar joggyakorlat feldolgozása tekintetében a teljességre törekedve az ÍH és BDT összes személyiségi jogi döntését feldolgoztam, illetve a BH-k leggyakrabban hivatkozott, s gyűjteményes munkákban, kommentárirodalomban megjelenő eseteit néztem át, és ezek kerültek beépítésre a dolgozatba. A királyi Kúriai joggyakorlatát elsősorban a történeti rész bemutatása szempontjából használom fel, hiszen ezen részben kiemelt szerepet fordítok a vagyoni érték és gazdasági felhasználás bírósági gyakorlatban való megjelenésének. A német joggyakorlat vonatkozásában elsősorban azon döntvényekből indultam ki, amelyek valamely elvi kérdést fogalmaztak meg a személyiségi jogi védelmen belül. Emellett néhány általam jogi szempontból érdekesnek ítélt döntést is bevontam a vizsgálódásba, különösen, ha egy alsóbíróság egy vitás kérdésben foglal el egy sajátos álláspontot. A német joggyakorlatot sokszor összehasonlítom a magyarral, illetve a kir. Kúriáéval. A joggyakorlat feldolgozása során a dinamizmusra törekedtem, így nem csak bemutatom a jogi indokolást, hanem azt kritikai szemponttal összevetem a dogmatikával, s ez alapján kritizálom, illetve értek egyet az adott jogi megoldással.

A magyar bírósági döntéseket és döntvényeket a német jogirodalomban is alkalmazott megoldással rövid névvel láttam el, amely az ítélet hivatkozási számát követi a lábjegyzetekben. Ezen elnevezéseket a törzsszövegben is segítségül hívom. Céлом ezzel az volt, hogy az egyes

ítéletek könnyebben felismerhetőek legyenek, az azokban tett megállapítások könnyebben megjegyezhetőek legyenek.

A dolgozat alapvetően a dogmatikai rendszerezésre építkezik, a jog szövegrétegéből kiindulni azért is lenne nehéz, mert az mind a német jogban, mind a magyar jogban szinte teljesen hiányzik, így a dogmatika irányából teszek ennek kialakítására kísérletet. A joggyakorlat szempontjából nem csak bemutatom, hanem állást foglalom arra vonatkozóan, hogy a saját osztályozásom alapján az adott jogi probléma szubszumciója miként valósul meg. Az ítéletek és a bírói gyakorlat kritikai vizsgálatánál nagymértékben felhasználtam az ún. *Anspruchsmethodét*,¹⁶ illetve a *Fürst László* által jogszabályi redukciónak nevezett módszert, amely a jogi érvelés megfelelő elsajátításában segít, s így nem vontam be előkérdések, és előfeltételek vizsgálatát ott, ahol annak megvalósulásában joggal lehetett bízni. Nagy hatással volt rám *Szladits Károlynak* a magánjogi igényhalmazokról és törvényhalmazokról vallott felfogása, amelyet a dolgozatban sok helyen megjelenítetek.¹⁸ A magánjog általános rendszerének megértése körében elsősorban *Szladits Károly*, *Személyi Kálmán*¹⁹ és *Bydlinski Peter*²⁰ felfogására támaszkodtam.

4. A dolgozat átfogó bemutatása

A dolgozat három részből áll: a történeti fejlődésből (A), a vagyoni értékminőség dogmatikai előfeltételeiből (B), illetve a vagyoni személyiségi jog alanyi jogának ismertetéséből (C).

A történeti rész a német jog fejlődését és a magyar jog fejlődését mutatja be (A). Elsőként a vagyoni értékminőség, érdekkör jelenlétét vizsgálja a német jogban, illetve a magyar joggyakorlat történeti fejlődésében, ezen túl bemutatja azon dogmatikai rendszert, amely alapján a személyiségi jog vagyoni vonatkozásai a német jogban oltalmat nyernek (1-2. §§). A vagyoni érdek meglétét követően a dolgozat a magyar személyiségvédelmi rendszerben kívánja absztrakt jelleggel elhelyezni a személyiségen fennálló vagyoni jogosultságokat. Az elhelyezés dogmatikai előfeltételei szempontjából két nagy kérdéskör vizsgálandó (B). Az, hogy a személyiségi jog jogalapja mennyiben alkalmas a vagyoni minőség elhelyezésére (3. §), illetve hogy a személyiségi joggal összefüggésben hogyan képesek elválni a személyiségi jogi részjogosultságok a személyiség belső magjától (4. §). A személyiségi jottól való elválást a

¹⁶ FRITZSCHE, JÖRG: *Fälle zum BGB Allgemeiner Teil*. CH Beck, München, 5. Auflage, 2014.

¹⁷ FÜRST LÁSZLÓ: *A magánjog szerkezete*. Grill, Budapest, 1934.

¹⁸ SZLADITS KÁROLY: *A magyar magánjog vázlata I*. Grill, Budapest, 1933.

¹⁹ SZEMÉLYI KÁLMÁN: *A névjog*. Franklin, Budapest, 1915.

²⁰ BYDLINSKI, PETER: *Grundzüge der juristischen Methodenlehre*. Facultas wuv, Wien, 2012.

névjog példáján mutatom be (5. §). Az elvi alapok után kialakításra kerülhetnek egy esetleges vagyoni személyiségi jog dogmatikai alapjai (C). Ennek során először azt vizsgálom, a Ptk. szabályai mennyire engedik a személyiségi jog szabályai a vagyoni értékminőség jelenlétét (6. §). Ezt követően a vagyoni értéket védő, dogmatikailag értékelt alanyi jog jogi tényeit, tényálláselemeit határozom meg (7. §), amelyek együttes beállása esetén alkalmazhatóak a személyiségi jogon fennálló vagyoni érdek megsértéséből származó jogkövetkezmények (8. §).

5. Az egyes részek bemutatása

A. Történeti fejlődés

A német jog vizsgálata azért került a dolgozat elejére, mert ez lesz az a jogrendszer, amelyet a magyarhoz a későbbiekben hasonlítani fogunk, így logikusnak tűnt a dolgozat elején tisztázni annak szabályait, s a későbbiekben csak annyiban hivatkozni rá és vizsgálni, amennyiben az az adott jogintézmény, kérdéskör magyar vonatkozása tekintetében szükséges és releváns. A téma feldolgozása során próbáltam hangsúlyozni a magyar és a német személyiségvédelem eltérő jellegét, a német jogban a bírói esetjog kiemelkedő jelentőségét és az ún. különös személyiségi jogok intézményét, amely nálunk ilyen formájában nem létezik. *A német jog vizsgálata egyrésztől rámutat arra, hogy melyek a jogintézmény vitás kérdései az adott témában, hol térnek el az álláspontok, másrésztől hogy és milyen összefüggésekben jelenik meg a vagyoni értékminőség, és mikor marad legszemélyesebb jog a személyiségi jog.* Ezek meghatározzák a dolgozat dogmatikai alapjait, mintegy mederként szolgálnak a vizsgálat során.

A jogtörténeti irányú kutatás több kérdés vizsgálatára irányul. Vizsgáltam elsősorban azt, hogy mikor és hogyan jelentkezett a jogirodalomban és a joggyakorlatban a személyiségi jog védelme nem vagyoni jogosultságként, ezzel összefüggésben azt, hogy mennyiben tekintette a háború előtti jogirodalom a személyiségi jogokat nem vagyoni jellegű jognak, vagy volt-e olyan álláspont, amely bizonyos személytől való függetlenedést lehetővé tett. Az egyes, személyiségi jogi részjogosultságokat külön-külön vizsgáltam ebből a szempontból. Ide sorolható számos névjogi vonatkozású jogintézmény: a cégnév, a feleség neve, az általános névbitorlás, amelyek esetén a személyiségi jog mint névjog egyes részei különböző jogalapokból nőtt ki. A bírói gyakorlat ismerte el továbbá a kegyeleti jogot, a képmáshoz való jogot és a hitelt is személyiségi részjogosultságként. Ebben a részben foglalkozok a közszereplői minőséggel is. A joggyakorlat tekintetében összehasonlítottam a háború előtti piacgazdasági, illetve az az utáni, tervgazdasági viszonyok között hozott ítéletek jellegét, hogy

az esetleges vagyoni értékminőségre ezzel is rámutassak, az eltérő társadalmi-gazdasági viszonyok ugyanis alapvetően más jellegű személyiségvédelmet is indukálnak sok tekintetben.

A jogtörténeti irányú kutatás célja elsősorban arra irányult, hogy igazoljuk azt, hogy a személyiségi jogok vagyoni értéke nem újkeletű, nem a XXI. század eredménye, hanem az már a XX. század elején is jelen volt, s az nagymértékben összefüggött a személyiség magánjogi védelmének igényével, s ezzel a jogintézmény létjogosultságát a magyar jogrendszerben legitimáljuk.

B. A személyiségi jog vagyoni értékminőségének dogmatikai előfeltételei

A vagyoni érték elismeréséhez szükséges, hogy a személyiségvédelmi rendszer ne úgy legyen törvényi szinten kialakítva, hogy az csupán a személyiséghez kapcsolódó eszmei és erkölcsi érdekek védelmezésére alkalmas. Vizsgálendő volt ezért, hogy a hatályba lépett új Ptk. ezt a lehetőséget mennyiben támogatja. Ezzel kapcsolatban a törvényben biztosított alanyi jogi, illetve alanyi jog-szerű diszpozíciókat vizsgáltam, az emberi méltóságot, a magánélethez való jogot és a kibontakozást mint a személyiségi jog generálklauzuláját. *Mivel a vagyoni értékminőség egyes személyiségi jogi vonatkozásokhoz egyértelműen kapcsolódik, ezért a vizsgált kérdés az volt, hogyan lehet elérni a magyar személyiségvédelemben azt, hogy az emberi méltóság joga és az egyes személyiségi jegyek örökölhetősége, s átruházhatósága ne kerüljön elvi szinten kizárásra.* A kutatás ezen része vizsgálja, hogy mi a személyiségi jog jogalapja, milyen értelmezési lehetőségei vannak az emberi méltóságnak a magánjogi személyiségvédelemben, illetve hogy miért nem alkalmazható a magánjogra az Alkotmánybíróság által az alkotmányjogban használt, szélesen értelmezett méltóság-fogalom. Ezután a magánélethez való jog helyét vizsgálom a személyiségi jogok között. Különösen a generálklauzulához és más személyiségi jogokhoz való viszonyát. Ezt követően állást fogllok abban a kérdésben, hogy az egyes, nevesített személyiségi jogok egyfajta önálló alanyi jogként funkcionálnak vagy egy általános egyetlen alanyi jog részjogosultságát képezik-e, s ennek alapján meghatározom azon szempontokat, amelyekből a(z általános) személyiségi jog felépül. A személyiségi jog tényelemeinek meghatározása után tudjuk ugyanis elhelyezni, pozícionálni a vagyoni érdekhez kapcsolódó jogi tényeket.

Ahhoz, hogy a vagyoni értékminőséget a tényállás szintjén értékelni tudjuk, meg kell törni azon dogmát, hogy a személyiségi jog legszemélyesebb jog, amely a személytől elválaszthatatlan. Az elválaszthatatlanság ellen szól, hogy egyes személyiségi jogi jogosultságok képesek a tárgyiasulásra, a személyiségtől való részleges elválásra. *Azzal tehát,*

hogy egy személyiségi részjogosultság, személyiségi jegy vagyoni értékminőséget szerez, tulajdonképpen eltávolodik a legszemélyesebb jellegtől, ezzel az eltávolodással a jogtárgy kilép a személyiségi jog mint alanyi jog keretei közül és egyfajta vagyoni jogként, vagyoni immateriális jogként funkcionál – tárgyasul.

A dolgozat a személyiségi jog tárgyasulását a névjog példáján mutatja be. Kutatásaim során egyértelművé vált, hogy egy jogosultság személyi érdekszférába való tartozása nem állandó, hanem azt a dinamika jellemzi. *Balás P. Elemér* hagyatékára építve, az ő által kidolgozott rendszerre alapozva vizsgáltam azt, hogy a név mikor válik a személyiség részévé, illetve mikor kerül ki onnan. *A tárgyasulás tekintetében a névjogra koncentrálni kerül bemutatásra az, hogyan és milyen formában képes a név, illetve más szóbeli megjelölés tárgyasulni a személyiségvédelmen belül.* A vagyoni értékminőség igazolása szempontjából ugyanis a tárgyasulás tölt be jelentős szerepet. A név tárgyasulása számtalan módon végbemehet. Történhet más jogintézmény keretében, mint amilyen a védjegy, történhet a személyiségi jogon belül más jogtárgy által, mint amilyen a kereskedelmi név vagy a domain név, illetve történhet a kisebb személyes jelleget felmutató cégnév által. A név ezen túl önmagában is tárgyasulhat, amely elsősorban annak felhasználási módjához kötődik. A névjog tekintetében tehát a tárgyasulásnak számtalan módja azonosítható.

C. A vagyoni személyiségi jog mint alanyi jog

A vagyoni érdekek védelme tekintetében a Ptk. kodifikációt és a törvényszöveget vizsgálom. A magyar Ptk. ugyanis részben a német jog eredményeire épül. Ebből kifolyólag a vagyoni érdekek védelmét részben tartalmazza. Megvizsgálom, hogy az egyes, a vagyoni érdeket érintő szakaszok mennyiben támogatják azt, hogy a személyiségi jog eszmei és vagyoni érdeket is védjen, illetve, hogy a törvény által nem szabályozott kérdéskörök bírói jogértelmezéssel feloldhatóak-e, vagy a jogalkotónak kell beavatkoznia a kérdésben.

Az egyes személyiségi jegyek tárgyasulása nem csak az elválaszthatatlanság dogmájára ad választ, hanem meg is határozza azt, hogy az így létrejövő új jogosultságnak mi a formája. A tárgyasulásnak azonban számtalan formája létezik. Ehhez kapcsolódik a vagyoni értékminőség másik nagy jellemzője, a jogosult vagyoni érdekkörébe tartozó felhasználás. A tárgyasulás ugyanis önmagában nem jelent vagyoni értéket, ezzel a személyiségi jegy nem válik vagyoni joggá. A személyiségi jogokat, a személyiségi jegyeket tárgyasult formájukban kizárólag eszmei, erkölcsi érdekkörben is fel lehet használni, anélkül, hogy a vagyoni viszonyokkal bármilyen kapcsolat kialakulna. Ebből kiindulva meghatározhatóak azok az

elemek, amelyekkel a vagyoni érdekkörben felhasznált tárgyiasult személyiségi jegyeket egy jól lehatárolt halmazba sorolhatjuk. *Ha a halmaz minden eleme megvan, azaz ha a vagyoni értékű személyiségi jegyekhez kapcsolódó jogi tényeket meg tudjuk határozni, úgy meg tudjuk fogalmazni az alanyi jogot, s ehhez kapcsolódóan az alanyi jog megsértését is.*

A német bírói gyakorlat a személyiségi jog vagyoni vonatkozásainak megsértése esetén alkalmazott esetkörök és jogkövetkezmények tekintetében viszonylag kiforrott. Ezzel kapcsolatban kitérek a jogalkalmazásban problémás esetkörökre, illetve a jogirodalom által vitatott megoldásokra. A német jog bemutatása után a magyar polgári jogi kodifikáció megoldását és azok helytállóságát vizsgálom részletesebben. Mint már rámutattam, a Ptk. a jogkövetkezmény szintjén bizonyos vonatkozásokban a vagyoni értékű személyiségi jogot elismeri és oltalmazza is, így ezzel kapcsolatban a kérdés az volt, hogy *alkalmas-e arra a magyar személyiségvédelmi szankciórendszer, hogy a személyiségi joghoz kapcsolódó vagyoni érdekkört átfogóan és effektíven védje?*

6. Új tudományos eredmények

A tárgyiasítható személyiségi jegyek alkalmasak arra, hogy a vagyoni forgalomban részt vegyenek, ha a vagyoni személyiség mint speciális személyiségi szféra részévé válnak. A vagyoni személyiség egy, a szerzői joghoz hasonló személyiségi szféra, amely vagyoni és személyiségi viszonyokat is ötvöz. Míg az általános személyiségi jog személyi immateriális jogosultság, addig a vagyoni személyiségi jog önálló vagyoni immateriális jog. A vagyoni személyiségi jog az általános személyiségi jogból jön létre, az ahhoz kapcsolódó többletelemek megvalósulásával, és a személyiség egy speciális értékminőségét képezi. Ez a speciális értékminőség, a vagyoni viszonyokkal való vegyülés, teszi lehetővé, hogy e személyiségi jegyek átruházhatóak, örökölhetőek, illetve megsértésük esetén vagyoni szankciók alkalmazhatóak legyenek – illetve hogy a személyiségi jogi szankciók alkalmazási köre konkretizálásra kerüljön. A vagyoni viszonyokkal való vegyülés alapvetően a személyiségi jegy személyiségtől való elválásával, tárgyiasulásával ragadható meg, illetve annak felhasználási módján, amely a jogosult vagyoni érdekkörébe kell, hogy tartozzon.

A vagyoni személyiségi jog tényállásának meghatározása nem teszi feltétlenül önálló alanyi joggá ezt a jogosultságot, azonban az általános személyiségi jogtól való elválása a jogkövetkezmények tekintetében is manifesztálódik. Míg az általános személyiségi jog csupán eszmei, erkölcsi érdekeket véd, addig a vagyoni személyiségi jog a jogosult vagyoni érdekkörét

is védi, s ennek okán csak ezen második jog esetén keletkezik a jogtárgy megsértéséből vagyoni kár, illetve csak ekkor igényelhető a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedése.

Az egyes témakörök legjelentősebb megállapításai, eredményei a következők:

ad 1. §

Melyek a személyiségi jog vagyoni vonatkozásainak jogintézményi vitás kérdései, illetve melyek azok a kérdések, amelyekkel a bíróságok az alanyi jog elismerésével összefüggésben állást kellett hogy foglaljanak?

A német bírói jog egy örökölhető és átruházható jogot fejlesztett ki a személyiségi jogból, amely a korábbi eszmei érdekekkel továbbra is kapcsolatban áll. E jog elismerése a bírói jog továbbfejlesztésével, a szintén csak bíróilag elismert általános személyiségi jog keretében került sor. A német jogrendszerben törvényileg elismert és tényállásilag meghatározott névhez és képmáshoz való személyiségi jogokat ez az analógia nem érintette. Ez azonban szemben áll azon gierkei gondolattal, miszerint „*a személyiség általános jogához kell visszanyúlni mindaddig, míg belőle a különös személyiségi jogok ki nem vétetnek*“.²¹ A BGH azonban nem csak ekkor nyúlt az általános személyiségi joghoz, hanem akkor is, amikor az értelmezés a különös személyiségi jogok javára is eldönthető lett volna, illetve akkor is, amikor a vagyoni érték egyértelműen a nevesített személyiségi jogoknak szólt. A bíróság tehát nem a néven és képmáson való vagyoni jogként konkretizálta az újonnan elismert jogosultságot, hanem az általános személyiségi jog különös esetének tekintette ezt. Más szavakkal azt is mondhatjuk, hogy a német személyiségvédelemben a *lex specialis derogat legi generali* szabálya fordítottan érvényesül ebben a tekintetben, az általános személyiségi jog javára. A két különös személyiségi jogon fennálló vagyoni értékminőség a jogirodalom, s még a joggyakorlat részéről is részletesen kiforrott és meghatározott volt, ami a generálklauzulára támaszkodást ilyen formában nem követelte volna meg. Ennek a különbségtételnek ugyanakkor inkább jogtechnikai jelentősége van, amely ezen jogok dogmatikai kikristályosodását jobban elősegítette volna.

Kiemelendő továbbá, hogy a német uralkodó álláspont a vagyoni érdeket az általános személyiségi jognak szentel, így az általános személyiségi jognak vannak vagyoni vonatkozásai, illetve ennek mintájára a poszt-mortem személyiségi jognak is vannak vagyoni

²¹ GIERKE, 1895. 704-705.

vonatkozásai. A német jog nem választja le az eszmei érdekeket védő általános személyiségi jogról a vagyoni vonatkozásokat, s ezzel továbbra is benne marad abban a csapdában, amit a kodifikáció elmaradása eredményezett. Az eszmei érdekekről való leválasztás, illetve leválasztódás ugyanis hozzájárult volna a jogi dogmatika csiszolódásához. Nem kerül tehát, legalábbis egyértelmű módon, értékelésre ebben a rendszerben az, hogy az általános személyiségi jog mint olyan alapvetően eszmei, erkölcsi érdekeket véd, s csak bizonyos többletelem esetén vagyoni érdekeket is.

A német bírói gyakorlat tehát a személyiségi jog vagyoni értékminőségét az általános személyiségi jogon belül ismerte el. Az általános személyiségi jog ezzel eszmei és vagyoni vonatkozásokkal rendelkezik. Ez a két vonatkozás, érdekkör egymástól elválaszthatatlan, egységes jogot alkot, így az általános személyiségi jogot a monizmus jellemzi. Az általános személyiségi jog 1999-es elismerésével a joggyakorlatban elismerésre és értékelésre került az, hogy bizonyos személyiségi jogi vonatkozások átruházhatóak és örökölhetőek. A vagyoni vonatkozások dologi hatályú átruházásának kérdésében a német bíróságok nem adtak egyértelmű választ. Az általános személyiségi jog vagyoni vonatkozásai a halál után is védelemben részesülnek, ez a védelem azonban eltér az eszmei érdekek halál utáni védelmétől. Az eltérés abban jelentkezik, hogy a vagyoni vonatkozások a hagyaték részét képezik, azt az örökösök öröklik meg. A vagyoni vonatkozások a jogosult halálától számított 10 éves időtartamon belül biztosítanak rendelkezési jogot az örökösök számára, akik e jogot az örökhagyó kifejezett vagy feltehető érdekeinek figyelembevételével gyakorolhatják. A jogirodalom a szabályozás hézagait elsősorban a szerzői jog alkalmazásával töltene ki a joggyakorlatban.

A német személyiségvédelem a magyar jogtól eltérő alanyi jogi konstrukcióban oltalmazza a személyiségi érdekszférát. A német jog az eszmei érdekek védelmére több alanyi jogot ismer, míg a magyar jog csak egyet. A német jog a különös személyiségi jogok között nevesíti a névhez és képmáshoz való jogokat, amely jogok vagyoni értékminősége a személyiségi jog más vonatkozásaival összevetve a nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedő szerepet töltenek be. A német bírói gyakorlat azonban mégsem ezen alanyi jogok vagyoni értékminőségének elismerése mellett foglalt állást, hanem az amúgy is vízfej, kétséges legitimációs alapokon nyugvó általános személyiségi jog absztrakt vagyoni értékminősége mellett állt ki.

A személyiség vagyoni értékminőségének elhelyezése tekintetében tehát a német jog kiindulópontot nyújt ugyan, de eltérő kulturális és jogi környezetben kellett azt a német bíróságoknak elhelyeznie. A magyar jog szempontjából ezen kérdéskörök ugyan nem

jelentenek problémát, hiszen a magyar jog az általános-különös személyiségi jogok közötti különbségtételt nem ismeri.

ad 2. §

Igazolható-e az, hogy a személyiségi jogok vagyoni értéke nem újkeletű, nem a XXI. század eredménye, hanem az már a XX. század elején is jelen volt, és az nagymértékben összefüggött a személyiség magánjogi védelmének igényével?

A személyiségi jog tételes jogi kodifikációja nálunk azért maradt el, mert a magánjog egészének sem sikerült írott kódexet alkotni. Németországban ezzel szemben tudatosan lemondtak a személyiségi jog általános kodifikációjáról, és BGB-be építéséről.

A személyiség bizonyos megnyilvánulásait már meglévő jogintézmények is védték (házassági jog, kártérítés), más részét a jogalkotó rendelte oltalmazni különtörvényekben (pl.: becsület védelme tekintetében a St. és a Bv.). A vagyoni viszonyok szempontjából legjelentősebb két jogot, a nevet és a képmást, a német megoldástól eltérően nem szabályozta a jogalkotó, és ezzel óriási szabályozási hézagot hagyott a személyiségi jog testén.

A német megoldásban a név és a képmás ún. különös személyiségi jogok, amelyek törvényben rögzítettek, s a *Reichsgericht* gyakorlata csak ezen törvényben szabályozott jogokat ismerte el, és a személyiséget csak ezen vonatkozásaiban óvta. A korabeli német gyakorlat ezzel tökéletlen és elavult volt, a német jogalkotó azonban nem avatkozott be, a BGB-t nem módosította. A magyar joggyakorlat a jogalkotó által hagyott hézagokat feltöltötte, s kb. 1930-ra már általános védelmet biztosított a személyiségi jog megsértésének eseteire. A Kúria elsősorban a névjog a képmás és a kegyeleti jog tekintetében emelte élő joggá az Mtj. 108. és 109. §§-át. A magyar jog ezzel a német jogot megelőzte, s ennek oka valószínűleg abban rejlik, hogy a Kúria sokkal fogékonyabb volt a személyi eszme keresztülvitelére, amely a nem vagyoni kár megtérítése körében kialakult törvényértelmezés tekintetében is tetten érhető.

A név jogi védelmének a kialakításakor a jogalkotó kezdetben egyes speciális jogintézmények vonatkozásában adott kereshetőségi jogot a névjog megsértése esetére. Ezen jogintézmények közül egyesek kifejezetten személyi érdekeket védtek. Ilyen volt a feleség házassági névviselése, amely a családi jogban mint relatív személyjogban került szabályozásra, másrészt ilyen volt a szerzői név bitorlása mint névbitorlás.

A névjog ettől függetlenül, pusztán megjelölési funkciójánál fogva ugyanakkor alkalmas volt arra is, hogy árukat, szolgáltatásokat, illetve kereskedelmi cégeket jelöljön meg. Ezeket az eseteket a jogalkotó külön, speciális védelemben részesítette a kereskedelmi, illetve

a védjegy törvényben. Ezek sajátossága, hogy a név ilyen irányú használata nem pusztán viselőjét jeleníti meg, hanem az előbb említett árukat, szolgáltatásokat, illetve magát a kereskedelmi tevékenységet. Ezen funkciójánál fogva a név használata a személyiségtől különvállik. Külön érdekes, hogy a név itt nem a hagyományos vagyoni jogi (kötelmek, dolgok) keretében jelenik meg, hanem elsősorban az iparjogvédelem, illetve tágabb értelemben a szellemi alkotások, szellemi tulajdon oldaláról. A név ezen elválása, a névhasználat ilyen jogi konstrukciója okán nyílik lehetőség a név forgalomban való részvételére, öröklésére, átruházásra, amely által egyértelműen eltávolodik a legszemélyesebb, átruházhatatlan jogosultsági jellegétől. *Balás*, aki a személyiségi jog kizárólagos eszmei oltalmát képviselte, ezt azzal oldotta meg, hogy szerinte az erre vonatkozó jogi rendelkezéseket kizárólag a kereskedelmi jog, versenyjog alapján lehet értékelni, mert ezekben nem a személyi szemlélet, hanem a dologi dinamika ölt testet.²²

A névjog elismerésével, a bíróságok, az egykori királyi Kúria nem csupán egy személyes jogosultságot, hanem egy sokkal árnyaltabb, összetettebb jogosultságot ismert el. A névjog egyrészt ugyan a névviseléshez, a személyes jelleghez kapcsolódik, ugyanakkor funkciójánál fogva a megjelölésekkel is kapcsolatba kerül, amelyet a személyes jellege árnyal és korlátoz is. A termékek, áruk, szolgáltatások piacra jutása, kereskedelmi forgalomban való részvétele, illetve a kelendőség fokozásának egyik eszköze a név, amely önmagában ellentétben áll az általános jogi megközelítésével. Ezen ellentéttel szemben ugyanakkor már a korabeli jogi dogmatikai, illetve a bírói gyakorlat is teret engedett ezen szellemi tulajdon-szerű hasznosításnak, használatnak, amely a személyiségi jogok vagyoni értékűségének problematikájához, illetve annak megoldásához is segítséget nyújt.

A képmás védelme a szerzői jogi szabályozásról lett leválasztva, s az ábrázolt személy hozzájárulását az Mtj.-ben szereplő személyiségi jog részének tekintette a bírói gyakorlat. A képmás jogosulatlan felhasználása esetén a jogosultat nem csak eszmei kár, illetve abban hagyási kereset illette meg, hanem az 1921-es Szjt. alapján vagyoni kárának megtérítését is követelhetette.

Míg a szocializmusban a védelem kifejezetten a nem vagyoni, eszmei érdekek oltalmazására szűkült, addig a királyi Kúria joggyakorlatában a személyiségi jogok esetén (különösen a képmás és a név védelménél) ezen eszmei oltalom csupán egy iránya volt a védelemnek, emellett jelentkezett a gazdasági versennyel, árutermeléssel összefüggően a személyiségi jogok gazdaságban betöltött funkciójával összefüggő bitorlása. Ez nem csak arra

²² BALÁS, 1941. 646, 648. 652, 655, 656.

mutat rá, hogy a személyiségi jogok vagyoni értékkel bírnak azáltal, hogy bizonyos irányú átengedésük vagyoni ellenérték fejében a gyakorlatban szokásos ügyletnek minősül, hanem arra is, hogy ezek a tendenciák Magyarországon a bírói gyakorlatban már a '20-as, '30-as években, a személyiségi jog szokásjogi elismerésével egyidejűleg, párhuzamosan és egyben organikusan jelentkeztek. Ezt a fejlődési tendenciát törte meg a szocialista jogrend, amely objektíve kizárta ezen fejlődési irány dogmatikai kikristályosodását.

ad 3. §

Hogyan lehet elérni a magyar személyiségvédelemben azt, hogy az emberi méltóság joga miatt az egyes személyiségi jegyek örökölhetősége, s átruházhatósága ne kerüljön elvi szinten kizárásra?

Az emberi méltóság és a személyiségi jogi generálklauzula közötti értelmezési ellentmondás tekintetében arra az álláspontra helyezkedtem, hogy a Ptk. 2:42. § (1) bek. az, ami legtágabb körben, általánossággal védi a személyes viszonyokat, és ez tekintendő alanyi jognak, jogalapnak. A 2:42. § (2) bek. 2. m. nem ad tartalmi meghatározást, s ennél fogva kevesebbet nyújt, ez a törvényből elhagyható, hiszen ugyanezen funkciót az előbbi szakasz sokkal jobban el tudja látni. A kibontakozás és a méltóság viszonyában az emelendő ki, hogy a Ptk. 2:42. § (2) bek. 1.m. szerinti emberi méltóság egyfajta értelmező szabály, amely az ember személyiségi jogainak egyfajta mögöttes értékminősége. Az emberi méltóság az ember személyiségi jogainak minimum mércéje, olyan érték, amellyel szemben mások jogainak és érdekeinek minden esetben meg kell hajolnia, amely esetén nincsen érdekmérlegelés. Ha ezt elfogadjuk, úgy a Ptk. 2:44. §-ával összhangban lehet értelmezni a Ptk. 2:42. § (2) bek. 1. mondatát is, amely az emberi méltóságot egy korlátozhatatlan jogként írja le.

A magánélethez való jog védelmi köre nem terjedhet ki arra, hogy minden eddig nem nevesített személyiségi jogsértést alávonjanak, hiszen akkor az általános személyiségi jog funkciójába lépne. Meglátásom szerint elsősorban olyan tényállások tartoznak a magánélethez való jog megsértése körébe, amelyek a személyiségi szférát átfogóan, több tényezőre kiterjedően érintik és sértik. A magánélethez való jog mint magánjog lényegében tehát azokat az adatokat, információkat fogja át, amelyek az általános élettapasztalat szerint a jogosult érdekkörébe tartoznak, és amelyeket magának megtarthat, rendelkezhet arról, hogy kivel ossza meg őket. Abban az esetben, ha az adat, információ más személyiségi jog formájában jelenik meg (pl.: képmás formájában), úgy az elsőbbséget élvez többlétegyállási elem hiányában. A magánélet védelméről szóló törvény ezen többlétegyállási elemet a nevesített személyiségi

jogok „magánélettel kapcsolatban” való megsértéseként szabályozza,²³ ez kellő lehatárolást biztosíthat.

A személyiségi jog egységes alanyi jog, amely a kibontakozásból kiindulva biztosítja a személy önmegvalósítását. Ez az önmegvalósítás a dologi, vagyoni viszonyokkal szembeállítva elsősorban a személyes, nem vagyoni viszonyokra koncentrálnak, azonban amennyiben az önmegvalósítás módja vagyoni érdekekkel kerül kapcsolatba, úgy ennek oltalmazása is lehetséges a Ptk. 2:42. § (1) bekezdéssel összefüggésben. A személyiségi jog egységes védelme melletti állásfoglalás azt is jelenti, hogy a vagyoni értékminőség elismerése nem az egyes, nevesített személyiségi jogok vonatkozásában, külön-külön alakítandó ki, hanem absztraktnak. A magyar jogi hagyományok töretlen módon egy absztrakt magánjogi generálklauzula mellett foglalnak állást, ebből kifolyólag a vagyoni érdekek védelmére is absztrakt módon kell, hogy sor kerüljön, különben külön néven és képmáson való alanyi jogok kerülnének megkonstruálásra, amely a magyar személyiségvédelmi rendszertől idegen.

ad 4. §

Hogyan írható le az, hogy egy személyiségi részjogosultság, személyiségi jegy vagyoni értékminőséget szerez, eltávolodik a legszemélyesebb jellegtől?

A személyiségi jog magánjogi dogmatikai rendszerben való elhelyezése szempontjából olyan alanyi jogról beszélünk, amely egyrésztől abszolút szerkezetű védelmet nyújt a jogosult számára, másrésztől személyi jog, azaz védelmének alapvető funkciója az ember személyes viszonyainak védelme körébe esik. Ezt összegezve megállapíthatjuk, hogy a személyiségi jog abszolút személyi jog. A személyi jelleggel összefüggésben, mind a háború előtti magánjog, mind a szocialista polgári jog annak nem vagyoni jellegéből indul ki, amely rendezőelv hatályos jogunkban is tovább él. Sem a jogirodalom, sem a joggyakorlat nem ismeri el egyértelműen azt, hogy a személyiségi jog bizonyos felhasználási módok esetén a vagyoni jogokhoz közelít, a személyiségtől azonban nem válik el.

A nem vagyoni jelleg kizárólagosságának történeti fejlődése tekintetében másik irányban is vizsgáltuk a történeti fejlődést, amely az ún. eszmei, ún. immateriális javak magánjogi megjelenése volt. A századforduló környékén a magánjog nem kizárólag az egyének egymás közötti vagyoni érdekeit védte, hanem megjelentek új magánjogi jogtárgyak, az eszmei javak, amelyek megjelenése a dogmatikában ahhoz volt köthető, hogy a jog ismerje el

²³ 2018. évi LIII. tv. 2. § (1) bek.

egyrésről azt, hogy vannak testetlen jogtárgyak, másrésről, hogy más személy nem vagyoni érdekeit is meg lehet sérteni. Ez volt a személyi eszme megjelenése. A személyi eszme először a szerzői jogi és iparjogvédelmi jogintézmények törvényi szabályozása által jelent meg, ezt követte a személyiségi jogok szabályozásának az igénye a kódextervezetekben. A testetlen, immateriális javak szerinti csoportosítás alapján a személyiségi jogok személyi immateriális javak, amelyek jellemzője, hogy a jogosult személyéhez tapadnak, azok nem átruházhatóak, nem örökölhetőek.

Ha a jogtárgy eltávolodik a személyiség belső magjától, úgy kilép a személyiségi jog mint alanyi jog keretei közül, és egyfajta vagyoni jogként, vagyoni immateriális jogként funkcionál, azaz örökölhető és átruházható jogosultsággá válik.

Ezen személyi immateriális javak közé tartozó jogtárgyak egy része képes lehet arra, hogy önállóan vagyoni immateriális joggá váljon, azaz olyan joggá, amelyek esetén a jogtárgy az átruházást és öröklést azzal a feltétellel tűri, hogy az továbbra is a személyhez tapad. Ezen tárgyasulás útján való transzformációval tulajdonképpen megteremtődik annak a dogmatikai alapja, hogy a személyiségi jogok a személytől elválhatnak. Ennek az elméleti lehetősége tehát ezzel adott.

A kutatás ezután azt vizsgálta, hogy ezen, a vagyoni értékminőségre vonatkozó elméleti lehetőségen túl ténylegesen mely személyiségi jogok azok, amelyek testetlen jellegük folytán alkalmasak arra, hogy tárgyasuljanak, és ezzel önállóan vagyoni immateriális joggá váljanak. Ezeket tárgyasítható személyiségi jegyeknek neveztem, és két nagy csoportra osztottam őket. Az egyik ezek közül a személyiségi külső megjelölését szolgálják, mint a név, képmás, a másik pedig a személyiséggel kapcsolatos tulajdonságokat információ formájában hordozzák, mint amilyen az életkép, magántitok vagy a magánélethez való jog egyéb vonatkozásai. A tárgyasítható személyiségi jegyek közül a névjogot emeltük a vizsgálat középpontjába annak szóbeli megjelölési jellege révén, amely által a tárgyasulás számtalan módjára képessé válhat.

ad 5. §

Hogyan és milyen formában képes a név, illetve más szóbeli megjelölés tárgyasulni a személyiségvédelmen belül?

A névjog tárgyasulása többféleképpen végbemehet. Ide sorolható egyrésről a más jogintézmény keretében történő tárgyasulás. Ilyen a szellemi alkotások körébe tartozó

védjegyjog, és ilyen a személyiségi jogi védelmen belüli, más jogtárgy formájában történő tárgyasulás. A személyiségi jogon belüli tárgyasulásra példa a cégnév, a kereskedelmi név és a domainnév formájában történő tárgyasulás, amelynek vizsgálata során különbséget kell tenni közöttük, hogy a megjelölés alapja egy fantáziaszó vagy a személyiségi jog mint korábbi jog. A névjog tárgyasulása, a képmáshoz való joghoz hasonlóan, sui generis módon is végbemehet. A névjog ily módon történő tárgyasulásával jön létre a néven való vagyoni jog, amelybe a név reklám célú felhasználása tartozik. A név termékek és szolgáltatások megjelölése tekintetében tulajdonképpen üzletjelzőként funkcionál és ennél fogva elsősorban mint kereskedelmi név részesülhet védelemben. Ez az oka annak, hogy a név sui generis tárgyasulásának az alkalmazási köre sokkal szűkebb, mint a képmásé, amely esetén az üzletjelzőként való használat a szóbeli megjelölési jelleg hiányában nem értékelhető a kereskedelmi név megsértéseként.

A név cégnévként való tárgyasulása által cégen való joggá válik. Amennyiben a cégnév fantáziaszó, úgy a személyiségi jog értelemszerűen a jog gyakorlása során nem jelent korlátot. Abban az esetben, ha a cégnév természetes személy nevét tartalmazza, úgy a céghasználat korlátja a névjog jogosultjának személyiségi joga. Ilyen korlát lehet az, ha a gazdasági társaság a cégnevet más jogi személy alapítása során fel kívánja használni.

Ugyanígy tárgyasul a név, ha az domainnévvé válik. Ebben az esetben szintén új, a névjog mint személyiségi jogtól független alanyi jog jön létre, amely szintén abszolút, kizáró jelleget biztosít a jogosultnak. A domain név nem a jogalany neve, nem cégnév, de nem is védjegy. A domain név ugyanígy nem üzletjelző, nem kereskedelmi név automatikusan, noha szerezhethet ilyen minőséget huzamos használattal, mint ahogy bejegyzéssel az adott megjelölés védjeggyé vagy cégnévvé is válhat. Ekkor azonban új jogosultság keletkezik. A domain név tehát, mivel nem minden esetben rendelkezik kereskedelmi névi minőséggel, nem kizárólagosan a jogosult gazdasági, üzleti, kereskedelmi érdekét védi, ugyanúgy kiterjed az ettől független, nem vagyoni, erkölcsi jellegű sérelmek orvoslására és ennek keretében is kizáró jogot biztosít a jogosult számára.

A névjog alkalmazásának a személyiségvédelmen belüli előbb felleltározott dogmatikai rendszere ugyanakkor egy másik következtetésre is vezet. A személyiséghez kapcsolódó érdekek köre tág, nem pusztán az ember érzületére, nem vagyoni érdekeire terjed ki kizárólagosan, hiszen nem csak az emberrel szoros összefüggésben álló jogtárgyak védelmét látja el a magánjogi személyiségvédelem. Ebből is látszik egyrésztől azon állításom helyessége, hogy az alkotmányos emberi méltóság joga csupán a személyiségvédelem egy részét fedi le, és hogy a személyiségi jog magánjogi alapja a 2:42. § szerinti kibontakozás joga. Másrésztől a magyar személyiségi jog, a svájcihoz és a liechtensteini joghoz hasonlóan elsősorban az

egyén személyes viszonyait védi. A személyes viszonyok körébe tartozik minden olyan, elsősorban eszmei érdek, jogtárgy, amely a közfelfogás által egy személy kizárólagos rendelkezési jogába utalt. E személyes viszonyoknak a vagyoni viszonyokkal való keveredése, de el nem enyészése érhető tetten a névjogok tárgyiasulásán. Itt rajzolódik ki leginkább az a feszültség is, amely e jogtárgyak forgalomképesége okán azok osztályozásában is jelentkezik. Az eszmei, immateriális javak *summa divisioja* alapján személyiségi jog a forgalomképtelen, nem örökölhető immateriális jog, míg a társadalmi, ipari felhasználhatósága okán forgalomképes immateriális javak a szellemi alkotások területére esnek. A személyi és vagyoni viszonyoknak a tárgyiasulás általi keveredése, különösen az így létrejött új alanyi jogban a személyiségi jog további fellelhetősége jelentős klasszifikációs problémákat vet fel, különösen az individuum és a személy kiemelt fokú védelme okán.

A magánjogi személyiségi jogba betoluló jogtárgyak és érdekek védelme a németnél jóval tágabb, azt is mondhatjuk: más jellegű. A német jogban látható volt, hogy az általános személyiségi jog magánjogi elismerése előtt a képmás és a név védelme kiterjeszhető lett volna a vagyoni érdekekre, azt maga a jogalkotó is előrevetítette már a kodifikáció során is. A nagy váltást az emberi méltóságból és a kibontakozáshoz való jogból eredeztetett általános személyiségi jog elismerése jelentette egyrészt. Ez ugyanis jelentős eszmei, nem vagyoni védelmi áramlatot adott a személyiségi jog joggyakorlatának alkotmányos jogalapja és szankciói által. Erre erősített rá a Markengesetz, a védjegy törvény 1995-ös módosítása, amely a kereskedelmi név védelmét a védjegybitrolással összekapcsolván egy általános vállalatjelző-bitrolást hozott létre. Ez kivette a talajt a BGB 12. §-a szerinti névjog kiterjesztő és analóg alkalmazása alól. Ez azt jelentette, hogy a BGB 12. §-ának alkalmazási köre a jelentős vagyoni érdeket magában foglaló vállalat- és árujelzők tekintetében nem volt alkalmazható, tárgyi hatálya a fennmaradó eszmei érdekekre szűkült. E jogváltozás után kerültek elismerésre a személyiségi jog vagyoni vonatkozásai, amelyek már szintén ebben a személyiségvédelmi keretrendszerben kerültek értelmezésre és alkalmazásra. Ennek okán sem a BGH a jog elismerésekor, sem a bírói gyakorlat nem tud hivatkozni arra, hogy a BGB 12. §-a szerinti névjog védelme tágabb kört fog át, a vagyoni érdekek sokkal szerteágzóbbak a személyiség védelmén belül.

A magyar jogban más a helyzet, ott az előbb említett megjelölések, névjogok a személyiségvédelemben jelen vannak. Hasonló helyzetben a svájci jog van, amely viszont a személyiségi jog vagyoni értékét nem ismeri. A jogtárgyak sokasága okán ugyanakkor megnő a tárgyiasulási módok száma, és ezzel a vagyoni érdekek, a vagyoni, kereskedelmi felhasználhatóság módjainak száma is. Ez azt is eredményezi, hogy a vagyoni és eszmei

érdekek a személyiségvédelmen belül sokkal több területen ütköznek, és hogy egy esetleges vagyoni személyiségvédelmi rendszer kialakításának német útja nem alkalmazható, azt más úton kell biztosítani. Erre a tárgyasulás alapú vagyoni személyiségvédelem eddig alkalmasnak bizonyul.

ad 6. §

Lehetsége a Ptk. szabályait akként értelmezni, hogy a személyiségi jog vagyoni értéke értékelésre kerüljön, vagy mindenképpen szükséges jogalkotói beavatkozás?

Milyen következménnyel jár az, ha a Ptk. és a joggyakorlat a vagyoni érdekeket a személyi érdekekkel azonosan kezeli.

A személyiségi jog vagyoni értékét a jogalkotó elismerte ugyan azzal, hogy lehetővé tette a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedését. Ez az elismerés egy hézagos rendszerben történt, a jogalkotó a szankciók oldaláról, különösen a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésével a vagyoni érdeket elismerte. A jogalkotó célja egyértelműen az volt, hogy a személyiségi jogon fennálló vagyoni érdekek védelemben részesüljenek. A részleges elismerés azonban több problémát eredményezett, hiszen a jogalkotó az alanyi jog oldalán a vagyoni érdeket nem értékelte, nem rendelkezett az emberi méltóság és a vagyoni érdekek viszonyáról, nem rendelkezett a vagyoni jogok jogutódlásáról és átruházásáról, azok védelmi idejéről. Ezen szabályozási hézagok és hiányosságok ellenére a vagyoni érdek, a személyiségen fennálló vagyoni jog léte a jogszabály szintjén megjelenik, így azt a jogalkalmazónak is rendszerszinten értékelnie kell, nem moshatja azt össze az eszmei érdekek védelmével.

A jogalkalmazónak teleologikusan redukálnia kell az eszmei jogok védelmét, amelyben nehézséget jelent, hogy azok a vagyoni jogokkal egy alanyi jogon belül helyezkednek el, és a törvény explicite nem is említi azokat. A vagyoni érdekebe tartozó személyiségi jogi részjogosultságok alapvetően forgalomképes javak. Azaz átruházhatóak, használatukra engedély adható, örökölhetőek. Ha a bírói gyakorlat ezt a vagyoni érdekkört nem értékeli, és azokat az eszmei vonatkozásokkal azonosan kezeli, úgy „félreszubszumál”. Az eszmei érdekek nem örökölhetőek, a halállal megszűnnek és nem választhatóak el a személytől. Számos probléma keletkezik azonban abból, ha a vagyoni érdekkörbe tartozó részjogosultságokat is ezen szabályok alá vonjuk. A probléma ezzel kapcsolatban az, hogy mind az eszmei, mind a vagyoni érdekek ugyanazon törvényhely keretében [Ptk. 2:42. § (1) bek.] részesülnek

védelemben, így ez jogalkotói beavatkozás hiányában kizárólag a bírói jog szintjén értékelhető. Erre alkalmas lehet az, ha a vagyoni értékminőséget egy tárgyiasulási teszthez köti a bíróság.

A vagyoni érdek nem csupán a törvény szintjén, hanem a jogalkotó akarata, a törvény célja keretében is megjelenik, noha igen rejtetten.. A bírói esetjog a személyiséghez kapcsolódó materiális érdekeket ugyanakkor számos vonatkozásában értékeli, kezeli, kártérítés alapján licencia díj fizetését látja megengedhetőnek. Ez azonban nem a vagyoni érdek rendszerszintű elismerésén nyugszik és nem is a jogalkotó szándékán, hanem kizárólag az észszerűség és igazságosság mentén, önállóan munkálódik.

Lényegében a magánjogbölcseleti probléma alapját az képezi tehát, hogy a bírói esetjog és a jogirodalom ugyanabba az irányba halad, mint amerre a Ptk., ezt az irányt sem az egyik, sem a másik fél nem ismeri fel kétséget kizáróan, s mégis egy eredmény, cél felé közelednek. A Ptk. rendszerezése azonban a vagyoni érdekek védelme tekintetében tökéletlen, és statikája okán a bíróságok feladata az, hogy a szöveg és a cél szerinti értelmezést segítségül hívják, és szintetizálják azokat a jogirodalmi eredményekkel, ennek során foglaljanak állást és vizsgálják a jog tartalmát, keletkezését és megszűnését. Foglaljanak állást a kegyeleti jog és a post mortem vagyoni jogok viszonyát illetően, határozzák meg a védelmi időt, vizsgálják a jog átszállásának dologi hatályú lehetőségeit stb. Ennek a módszere alapvetően a jogfejlesztő értelmezés: az analógia alkalmazása, a jog általános elveinek felhasználása és a teleologikus redukció. Talán túl nagy elvárás ez azonban a bíróságoktól, hiszen egyrészt a jogterületnek nincsen kellő irodalma, és teljesen új területként tűnik az fel, másrészt a Ptk. nem is következetes a vagyoni érdek elismerését illetően. A jog értelmezése tekintetében azonban a vagyoni érdek észrevétele és értékelése követelmény, így a bíró a jogalkotói beavatkozásra nem várhat, neki kell megtalálni az igazságos megoldást, de az eszmei érdekekre vonatkozó szabályokat nem alkalmazhatja a más jelleget felmutató forgalomképes, tárgyiasult személyiségi jegyekre. Számos részletkérdés megválaszolása elsősorban a jogalkotó feladata lenne, így elsősorban az alanyi jog keletkezése, tartalma és megszűnése tekintetében kell kialakítania az ahhoz kapcsolódó dogmatikai rendszert.

ad 7. §

Ha a vagyoni érdekkörben felhasznált tárgyiasult személyiségi jegyeket egy jól lehatárolt halmazba sorolhatjuk, azaz ha a személyiségi jog vagyoni értékminőségéhez kapcsolódó jogi tényeket meg tudjuk határozni, úgy meg tudjuk fogalmazni az alanyi jogot, és ehhez kapcsolódóan az alanyi jog megsértését is.

A korábbiakban részletesen vizsgált tárgyiasulás, mint a személyiségi jog eszmei szférájának a fizikai vagy más eszmei világokkal való kapcsolatba jutásának leírására szolgáló jogi tény, ebben a formájában önállóan nem alkalmas a személyiségi jog vagyoni minőségének egyedüli mérésére. A személyiségi jogi részjogosultságok tárgyiasulásuk által nem kerülnek ki minden esetben az eszmei, erkölcsi érdekkörből, így ez inkább csak a vagyoni értékminőség vizsgálatának előfeltételeként értelmezhetőek. A tárgyiasulás által a személyiségi jogok, a személyiségi jegyek a személyiségtől részlegesen elválnak, és ez a részleges elválás az meglátásom szerint, amely a forgalomképes, és ezáltal örökölhető és dologi hatállyal átruházható személyiségi jogi vonatkozások létjogosultságát meg tudja alapozni.

Az egyes tárgyiasítható személyiségi jogi jogosultságok személyiségi jortól való elválásának lehetősége miatt nem egyértelmű, hogy a jogosultnak van-e afelett jogi érdeke, azaz megilleti-e a jogtárgyra vonatkozó alanyi jog. Ez mind a személyiség külső megjelölésének eszközei, mind az ismereti személyiségi jegyek vonatkozásában releváns. Míg a személyiségi jog vonatkozásában, annak elválaszthatatlansága okán, egyértelmű volt a jogosult érdeke, addig ezen jogok tekintetében ez nem mindig megállapítható. Ebben a tekintetben abból kell kiindulni, hogy a jogosultnak van-e joga rendelkezni a személyiségi jegy felett, illetve, hogy a jogellenes tárgyiasítás az ő érdekkörét, jogi érdekét sérti-e.

A vagyoni értékminőség elismerése szempontjából a jogosult személyének széles körű ismertsége, esetleges közszereplői minősége csekély szerepet játszik. Ennek oka az, hogy a személyiségi jog tárgyiasulása és vagyoni értékminősége akkor is kimutatható, ha publicitás, ismertség korábban az adott személyiséggel kapcsolatban fel nem merült. A jogellenes tárgyiasítással a személyiségi jog ennek hiányában is vagyoni értékkel bír. Ez különösen jelentős a más jogintézmények formájában történő tárgyiasítás tekintetében (védjegy, kereskedelmi név, cégnév, domain név), de ugyanígy fellelhető a név, képmás sui generis tárgyiasítása tekintetében is. Ennél fogva a személyiség ismertségének, egy esetlegesen kialakult arculatnak (a vagyoni személyiségi jognak mint függő jogi helyzetnek) ebből kifolyólag kizárólag a jogkövetkezmények vonatkozásában van jelentősége. Az elmaradt díjazás, illetve a jogsértéssel elért vagyoni előny bírói megállapítása során az érték meghatározása tekintetében vehető figyelembe.

A vagyoni értékminőség megállapítására akkor kerülhet sor, ha a személyiségi jegyet vagyoni érdekkörben használják fel, tárgyiasítják. Ebben a tekintetben a jogosult rendelkezési joga előfeltétel, a vagyoni érdekkörben történő felhasználás kvalifikált jogi érdeket feltételez. Ez a jogi érdek vagyoni érdek, ezzel válik a személyiségi jegyen fennálló jog vagyoni joggá. A vagyoni érdekkörben történő felhasználás alapvetően a személyiségi jegyek tárgyiasulása által

a kereskedelmi fogalomban, az áruforgalomban való részvételéhez köthető. Ennél fogva a jogosult vagyoni érdekkörébe tartozik a személyiségi jegy felhasználása reklámcélra, termékekkel, szolgáltatásokkal való kapcsolatba hozása, üzletjelzőként való használata, hírértékének kihasználása.

Egy vagyoni személyiségi jog elismeréséhez az szükséges tehát, hogy a személyiségi jog egyes vonatkozásainak tárgyiasulását elismerjük. E tárgyiasulás nem teljes, ennél fogva a személy eszme továbbra is áthatja a vagyoni érdekek védelmét is, a személyiségi jegy eredeti jogosulttal való kapcsolata fennmarad. Ennek oka, hogy a személyiségi jegy tárgyiasulása után továbbra is e személyre is vonatkozik, e személynek továbbra is állhat fenn jogos érdeke e személyiségi jegyen.

A vagyoni személyiségi jog körülhatárolásával és elismerésével számos kérdés megválaszolatlan marad. A vagyoni személyiségi jog a személyiségi jogból jön létre annak kvalifikált felhasználásával, többlettényálláselemek megvalósulásával. A vagyoni személyiségi jog megszerzése ennél fogva származékos jogszerzés. A jogszerzésnek ez a származékos jellege az, amely a személyiségi jogtól való részleges elválás értékelése. A tárgyiasulással ugyanis a személyiségi jegy a személyiségi jogtól elválik, ez az elválás ugyanakkor részleges, amely megteremti annak a lehetőségét, hogy a személyiségi jog jogosultja fellépjen akkor, ha a személyiségi jegyét jogellenesen használják fel. A vagyoni személyiségi joghoz képest, annak specialitásánál fogva, az általános személyiségi jog szubszidiárius. A vagyoni személyiségi jog kielégíti azokat a feltételeket, amelyek a szellemi alkotási, önállótlan vagyoni immateriális jogi kvalifikációhoz szükségesek. Ez rámutat arra is, hogy a személyiségi jegyek, a tárgyiasítható személyiségi jogi szféra a személyiség legbelső magjától távolabb kerül és átruházható, örökölhető jogosultsággként funkcionál.

A tételes magyar jog nem ismeri el a személyiségen fennálló vagyoni érdekek örökölhetőségét. A német jog példáján láttuk, hogy ez a bírói gyakorlatban 10 év, az USA tagállamaiban pedig igen eltérő védelmi idők kerültek meghatározásra 10 évtől 100 évig. Álláspontom szerint egy 20 éves védelmi idő lenne ideális, azonban elsősorban a jogalkotónak kellene mérlegelnie abban a kérdésben, hogy az örökösök számára biztosít monopóliumot a személyiségi jegyek vagyoni felhasználása felett, vagy ennek kisebb teret biztosítva rövid idő után bárki számára lehetővé teszi a kereskedelmi felhasználást is.

ad 8. §

Alkalmos arra a magyar személyiségvédelmi szankciórendszer, hogy a személyiségi joghoz kapcsolódó vagyoni érdekkört átfogóan és effektíven védje?

A személyiségi jog vagyoni értékminőségének megjelenése a jogkövetkezmények körében a vagyoni szankciók alkalmazásának lehetővé tételéhez köthető. Ilyen vagyoni szankció a kár megtérítése és a gazdagodás visszatérítése, vagyoni jogkövetkezmény ugyan, de nem tartozik ide az eszmei érdekek kompenzálása okán a sérelemdíj, illetve a nem vagyoni kár bármilyen formájú megtérítése. A Ptk. szövegszinten lehetővé teszi a kártérítés és a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedését a személyiségi jogok megsértése esetére. Amennyiben a személyiségi jogok között külön szabályt ezek tekintetében nem tartalmazna a törvény, úgy a kódex absztrakt jellegéből adódóan a Ptk. 6:519. § és a 6:579. § szerinti igények ekkor is megvalósulhatnak. A vagyoni szankciók alkalmazására a pozitív értelmezés alapján mindenképpen lehetséges. Problémát képez ugyanakkor, hogy a személyiségi jog általában eszmei érdekeket oltalmaz, amelyek esetén a vagyoni igények objektíve nem merülhetnek fel. A Ptk. nem határolja le a személyiségi jog megsértéséről azon eseteket, amikor ezek a jogkövetkezmények igénybe vehetőek, és ezzel összemosza a személyiségi jog eszmei és vagyoni érdekeinek védelmét.

A kártérítés alkalmazása tekintetében uralkodó az az álláspont, hogy a személyiségi jogok megsértése esetén a károk vonatkozásában csupán a következménykárok megtérítésére van lehetőség. Ennek oka, hogy a személyiségi jogok alapvetően mint nem vagyoni jogosultságok jelennek meg a Ptk. rendszerében. A tapadókárok elismerésének feltétele az lenne, hogy elismerjük, hogy a személyiségi jog megsértésével vagyoni kár keletkezik, amely vagyoni kár elsősorban a személyiségi jog kereskedelmi felhasználásához köthető licencdíj megfizetésének elmaradásában áll. A Ptk. kodifikációja során nem merült fel olyan álláspont, amely a kártérítési jog ilyen irányú alkalmazását is előirányozta volna. Ez azt jelenti, hogy a kártérítési jog vonatkozásában a vagyoni értékminőségét a Ptk. nem értékelte – jóllehet nem is zárta ki. A jogalkalmazási gyakorlat korábban több döntésében hajlott az elmaradt hozzájárulás esetén fizetendő díjazás mint kár megállapítására. A probléma elsősorban abban jelentkezik, hogy a kereseti kérelemben a vagyoni kár megtérítését egyáltalán nem kérik a személyiségi jog jogosulatlan kereskedelmi felhasználása esetén.

A jogalap nélküli gazdagodás tekintetében az objektív teleologikus értelmezés szerint egyértelműen a személyiségi jogon fennálló vagyoni érdekkör megsértésének szankcionálására szolgál. A Ptk. ezt élők között következetesen végigviszi. A személyiségi jog jogosultjának halála után az örökösöknek biztosít jogot arra, hogy *a kegyeleti jogsértéssel* elért vagyoni előnyt a jogsértő számukra térítse meg. Helyes a Ptk. álláspontja abban a vonatkozásban, hogy az igényérvényesítésre jogosultak körét az örökösökben határozza meg, hiszen az igény

vagyonjogi igény. A jogsértő cselekmény vonatkozásában a törvény az eszmei és vagyoni érdekek védelmét mossa össze azzal, hogy a kegyeleti jogsértést az igény megvalósulásának feltételül támasztja. A kegyeleti jogsértés mindig kizárólagosan az eszmei érdekek halál utáni védelmére szolgál, így a vagyoni jogkövetkezmény értékelésében nem játszhatna szerepet. Másik hibája ennek a szabálynak az, hogy a személyiségi jogi részjogosultságok dologi hatályú átruházása esetén a személyiségi jog jogosultjának halála után a jogszerző nem érvényesítheti ezzel kapcsolatos igényét. Az igény elvesztése által a dologi hatállyal megszerzett jog tulajdonképpen kötelmi igénnyé válik. Helyesebb lett volna ezért az erről rendelkező Ptk. 2:50. § (2) bekezdést a törvényből kihagyni, a vagyoni előny átengedése esetén, lévén kötelmi, vagyonjogi jogintézmény, így dogmatikailag az örökösök szerzik azt meg a hagyaték részeként.

A Ptk. által alkalmazott jogkövetkezményi rendszer ebből eredően nem következetes. A vagyoni értékminőséget, a vagyoni szankciók alkalmazását kizárólag a jogsértéssel elért vagyoni előny esetén, a személyiségi jog jogosultjának életében biztosítja. Dogmatikailag helytelenül építi ezt be az öröklés általi jogutódlás tekintetében azáltal, hogy a kegyeleti jog keretében helyezi el az erre irányuló igényt. A kártérítést ugyan a törvényszöveg lehetővé teszi, a kodifikáció azonban nem foglalkozott a személyiségi jog megsértéséből eredő vagyoni károk megtérítésével, és nem határozta le azt az eszmei érdekek esetén is alkalmazandó következménykárokról.

Az alanyi jogok biztosítása a tárgyi jogban önálló jogi normával történik. Az önálló jogi norma tényállásból és jogkövetkezményből áll. A Ptk. rendszere együtt védi a vagyoni és személyi viszonyokat, nem különíti el az azok esetén alkalmazandó jogkövetkezményeket. Ha a személyiségi jogon fennálló egységes alanyi jogon belül megkülönböztetjük az eszmei és vagyoni érdekeket, úgy védhető a Ptk. rendszere, hiszen ezzel lehatárolható a vagyoni szankciók alkalmazási köre. Ezzel a törvényt nem kell módosítani. Mivel egy írott kódexről beszélünk, ezért meglátásom szerint helyesebb az, ha a törvény meghatározza azon esetköröket, amelyek esetén ezek a jogkövetkezmények alkalmazandóak. Ezzel a jogalkotó maga értékelné, mikor sérül a vagyoni érdekkör, és mikor alkalmazható a kártérítés, illetve a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedése. Én ezt egy vagyoni személyiségi jog elismerésében látom a tényállási oldalon, amelyhez ez a két jogkövetkezmény hozzákapcsolandó. Ezzel jönne létre egy önálló alanyi jog, amely a személyiségi joghoz képest speciális. Ez a vagyoni személyiségi jogi szféra nem szűkül kizárólag a vagyoni érdekkörre, annak megsértése esetén a személyiségi jog további szankciói is alkalmazhatóak. A joggyakorlat ugyanis azt mutatja, hogy az esetek többségében a jogosult eszmei érdekköre is sérül a vagyoni mellett. Annak sem lenne egyébként akadálya, hogy a két érdek sérülése esetén a személyiségi jog és a vagyoni személyiségi jog

megsértését külön-külön állapítsa meg a bíróság, és ezek jogkövetkezményét külön alkalmazza (a személyiségi jog dualizmusa). Így az sem okozva zavart a jogalkalmazásban, ha a jogalkotó az eszmei érdekeket védő személyiségi jog mellett egy kizárólagosan vagyoni érdeket védő vagyoni jogot hozna létre.

A kártérítési jog külön, a vagyoni személyiségi jog szankciójaként való elhelyezése körében konkretizálásra szorul, hiszen az a következménykárok tekintetében az eszmei érdekek sérelme esetén is alkalmazható. Ebben a tekintetben a jogalkotónak elsősorban a *lucrum cessans* körében értékelnie az elmaradt licencia díj megtérítését, amely által egyértelművé válik, hogy a személyiségi jog vagyoni érdekkörének sérelme vagyoni kárt indukál.

7. A témában megjelent publikációk

SCHULTZ MÁRTON: *Gondolatok a személyiségi jogok generálklauzulájáról és az emberi méltóságról.* Magyar Jog 2016, 685.

SCHULTZ MÁRTON: *A férj joga felesége nevében. Gondolatok a névhasználati engedély szabályaihoz.* Családi Jog 2017/4. 14.

SCHULTZ MÁRTON: *A nemesi névelemeket tartalmazó nevek engedélyezése az osztrák jogalkalmazási gyakorlatban. Gondolatok a névhasználati engedély szabályaihoz.* In: Bragyova András (szerk.): Miskolci Doktorandusz Konferencia tanulmánykötet. Bíbor kiadó, Miskolc, 2017.

SCHULTZ MÁRTON: *A névbitorlás egyes kérdései, különös tekintettel a szerzői név bitorlására.* Doktori Műhelytanulmányok, Győr, 2017.

SCHULTZ MÁRTON: *Valós alakok megjelenítése szerzői művekben: névortalom, életképotalom vagy a magánszféra oltalma? Jogösszehasonlítás a magánszféra védelmének elméleti és gyakorlati kérdéseiről.* In: Görög Márta, Menyhárd Attila, Koltay András (szerk.) *A személyiség és védelme: Az Alaptörvény VI. cikkelyének érvényesülése a magyar jogrendszeren belül.* Budapest, ELTE ÁJK, 2017.

SCHULTZ MÁRTON: *A cégnév szellemi tulajdon jellege és viszonya a személyiségi joghoz.* In: Görög Márta, Mezei Péter (szerk.): *A szellemi tulajdonvédelem és a szabadkereskedelem aktuális kérdései.* Szeged, Iurisperitus Bt., 2018.

SCHULTZ, MARTIN: *Vermögenswerte Bestandteile des Persönlichkeitsrechts.* FORVM, 2018.

SCHULTZ MÁRTON: *Azonosnevűség és domain nevek. A névjogi igény szubszidiaritása a német és osztrák joggyakorlatban.* In *Medias Res* 2018/2.

SCHULTZ MÁRTON: *A szocializmussal összefüggő névjogi jogsértések és az ipari tulajdon kapcsolata.* In: Erdős Csaba (szerk.): *Doktori Műhelytanulmányok 2018 - Doctoral Working Papers.* Gondolat, Budapest, 2018.

SCHULTZ MÁRTON: *Az általános személyiségi jog vagyoni szankcióktól független elismerése, tekintettel a kir. Kúria névjogi joggyakorlatára.* In: Fejes Zsuzsa (szerk.): *Jog határok nélkül.* SZTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2018.

SCHULTZ MÁRTON: *A Debreceni Ítéltábla döntése a név jogosulatlan kereskedelmi felhasználása tárgyában. A névjog megsértésének lehetséges tényállásai és a kereskedelmi felhasználás mint vagyoni sérelem.* *Jogesetek Magyarázata* 2019/1.

SCHULTZ MÁRTON: *New tendencies in the Hungarian case law regarding the manifestation and pecuniary value of personality rights.* *Studii si Cercetari Juridice Europene / European Legal Studies and Research,* Temesvár, 2019.

SCHULTZ MÁRTON: *A vagyoni személyiségi jog. A személyiségi jog vagyoni és személyi viszonyainak monizmusa a tárgyasítható személyiségi jegyek vonatkozásában.* *Jogelméleti Szemle* 2019/1.

SCHULTZ MÁRTON: *A személyiségi jog vagyoni vonatkozásainak fejlődése Németországban. A joggyakorlat kritikája.* *Jogelméleti Szemle* 2019/3.

SCHULTZ MÁRTON: *A név vállalat- és árujelzőként történő tárgyasíthatósága és a szóbeli megjelölések névként történő védelme.* *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle* 2019/5.

Megjelenés alatt

GÖRÖG MÁRTA – SCHULTZ MÁRTON: *A névtárgyasulása a kereskedelmi megjelölések vonatkozásában.*

SCHULTZ MÁRTON: *A használati jellegű vállalat- és árujelzők kodifikációja Németországban. Mi ebből a tanulság a magyar jog szempontjából?*

SCHULTZ MÁRTON: *Elismeri-e a Ptk. a személyiségi jogok vagyoni értékét?*

SCHULTZ MÁRTON: *Dologi dinamika a személyi szemlélet metszetében: személyi és vagyoni érdekek különválása a néven és képmáson való jogok elismerésének hajnalán.*

SCHULTZ MÁRTON: *Reklámötletekben és médiaközleményekben jogosulatlanul felhasznált személyiségi jegyekhez kapcsolt vagyoni jogkövetkezmények.*